

Crisis kostte bouw in Noorden 12.000 banen

GRONINGEN De economische crisis heeft de noordelijke bouw zo'n 12.000 banen gekost. Het aantal mensen dat in de sector werkzaam is nam af van ruim 75.000 in 2008 tot ruim 63.500 in 2013. In die periode ging de bouwproductie met 22 procent achteruit.

Met een verlies van ruim 6.400 banen kreeg de Friese bouw de hardste klappen. De sector zag in Drenthe en Groningen respectievelijk ruim 3.200 en bijna 2.200 banen verdwijnen.

Dat blijkt uit cijfers van het bu-

reau E & E advies in Groningen en het werkgelegenheidsregister Lisa. Dagblad van het Noorden analyseert in de serie *Het Noorden en de crisis* met beide bureaus hoe de noordelijke economie de malaise in de jaren 2008 tot en met 2013 heeft doorstaan. Veel medewerkers in de bouw proberen nu als zzp'er aan de slag te komen. Het aantal 'eenpitters' in de noordelijke bouw nam toe met bijna 2.000 tot bijna 12.300.

Morgen in het economiekatern: het Noorden en de crisis. Deel 2.

Cookies doorn in het oog consument

DEN HAAG De helft van de Nederlandse consumenten vindt dat de huidige cookiewetgeving op internet onvoldoende bescherming biedt.

Circa 29 procent vindt dat de privacy wel is verbeterd door de regelgeving, 21 procent weet het niet. Een grote meerderheid van de consumenten (71 procent) zou zogeheten 'tracking cookies', die het surfgedrag van gebruikers vastleggen, willen blokkeren, concludeert de Consumentenbond uit een steekproef onder duizend mensen.

„Toch klikt de helft van de consumenten zonder erbij na te denken altijd op de OK-knop waarmee websites toestemming vragen om cookies te plaatsen, terwijl bijna een derde daarvan aangeeft van geen enkele site tracking cookies te willen”, aldus de Consumentenorganisatie. De Consumentenbond pleit al langer

voor een oplossing waarbij de consument zich eenmalig voor alle tracking cookies kan afmelden.

Volgens de organisatie negeren websites massaal het verzoek van consumenten om niet gevolgd te worden als zij dit via hun browser instellen. „Bij de bedrijven ontbreekt blijkbaar de wil het probleem op te lossen. Dit zal dus wettelijk afgedwongen moeten worden”, aldus de bond.

Cookies zijn kleine bestanden die op computers van internetgebruikers worden geplaatst als zij een website bezoeken. Hierin wordt informatie van de gebruiker opgeslagen zodat deze persoon bij een later bezoek aan de site kan worden herkend. Door middel van cookies kan ook internetgedrag worden bijgehouden.

De cookiewetgeving, die in 2012 inging, is bedoeld om de privacy van consumenten te beschermen.

▲ Jelmer Pijlman. Foto Corné Sparidaans

Nergens zoveel werk

Jelmer Pijlman

De bouw heeft in de periode 2008-2013 in Noord-Nederland een enorme klap gekregen. De bouwproductie lag vorig jaar maar liefst 22 procent lager dan in 2008. Door de economische recessie werden er veel minder woningen en kantoren gebouwd.

Het Noorden verloor rond de twaalfduizend banen in de sector. Met die afname van 16 procent kwam het aantal arbeidsplaatsen op ongeveer 63.500. Viel het verlies aan werkgelegenheid in de eerste crisisjaren nog mee, de laatste jaren daalt de werkgelegenheid sterk in vooral

de algemene bouw, gespecialiseerde bouw en grond-, water- en wegebouw.

Aanvankelijk leek de malaise voorbij te gaan aan de architecten- en ingenieursbureaus, maar na 2010 raakt de crisis ook hen. In geen andere sector dan de bouw ging sindsdien zo veel werk verloren.

Van de Nederlandse werkgelegenheid in de bouw bevindt zich 10 procent in het Noorden. De sector is het sterkst vertegenwoordigd in Friesland. Binnen die provincie bevindt zich 40 procent van de banen en bedrijven die de noordelijke bouw rijk is. Groningen en Drenthe delen de overige 60 procent van de werkgele-

‘Het is nog steeds

John Geijp

Toen de crisis zich in 2008 aandeed, dacht Marten Cornel: 'Zo'n vaart zal het niet lopen'. Anno 2014 weet hij beter. Van de ruim dertig werknemers die zijn Bouwbedrijf Cornel in Joure telde, zijn er nog twaalf over. „Echt, mijn pensioen is geofferd om het bedrijf in de lucht te houden. Er zijn bedragen met vele nullen verloren gegaan. Ik had er vijf jaar geleden mee kunnen ophouden, maar ik ben loyaal aan mijn personeel. Dat zijn ze ook aan mij.”

Aan de muur van zijn werkkamer hangt het portret van 'pake' Marten Joh. Hij richtte in 1918 het bouwbedrijf op. „Geen gemakkelijke tijd, zo direct na de Eerste Wereldoorlog”, zegt Cornel (57). „Hij heeft de crisis doorstaan die in 1929 uitbrak. In diezelfde periode overleed ook zijn vrouw. Dat is natuurlijk erger dan een economisch probleem. Als ik naar zijn foto kijk, denk ik: 'Hij heeft het nog moeilijker gehad.’”

Cornel durft nog nauwelijks te zeggen dat zijn bedrijf de laatste crisis heeft overleefd. „Het is nog steeds opdrachten schrappen. Gelukkig zit er voor na de zomer het nodige in het vat. Het blijft moeilijk en spannend. Vorig jaar hebben we weer een heel kleine winst behaald. Daarvoor hebben we drie jaren met verlies gedraaid. We waren een gezond bedrijf, maar dan ben je snel door je geld heen.”

Cornel nam begin jaren tachtig de leiding van het bedrijf over van zijn vader. Het bleef aanvankelijk bescheiden van omvang. „Er waren weken dat ik met drie of vier mensen in dienst werkte.” Geleidelijk aan kwam de groei naar ruim dertig medewerkers.

„We bouwden van alles: kantoren met wel 2000 vierkante meter oppervlakte, bedrijfsgebouwen, per jaar vier tot vijf luxe woningen in de vrije sector. Nu hebben we een heel ander type opdrachten: veel renovatie en verbouwing. Een enkele keer een woning. We zijn de afgelopen jaren ook doorgekomen door een netwerk met opdrachtgevers die het goed voor hadden met mijn bedrijf. Die belde ik dan. 'Hebben jullie nog wat voor ons te doen?' Dat leverde nog wel eens wat op.”

Niet alleen het type werk, zegt Cornel, maar ook het bedrijf is 'gi-

‘Mijn pensioen is geofferd om het bedrijf in de lucht te houden’

gantisch veranderd'. Hij werkte in de jaren voor de malaise als projectmanager bij een zorginstelling. Het bouwbedrijf had een directeur voor de bouwkundige zaken en een commercieel directeur, die aandelen in het bedrijf had gekocht. Met de afslanking verdween ook de top van het bedrijf. „In een kleine organisatie zijn twee directeurs te veel. Dan heb je één directeur nodig die van alles een beetje weet. Zo iemand ben ik. Dus ben ik in het bedrijf teruggekomen.”

Het personeelsbestand werd in elkaar snel opvolgende stappen fors verkleind. Cornel: „Dat kon echt niet anders. De medewerkers die weg moesten, heb ik dat allemaal persoonlijk verteld. Ze begrepen dat het niet anders kon. Met al die mensen heb ik nog een goede verstandhouding. Ik heb geen enkele juridische procedure hoeven volgen. Dat is maar goed ook, want als de problemen zich aandienen, moet je snel handelen. Anders is het al gauw te laat. Een collega-aannemer in Leeuwarden moest 35 van de 60 werknemers ontslaan. Daarop volgden procedures met het UWV en bespreking met de bond. Na drie maanden was het failliet. Dan ben je een mooi bedrijf én veel werkgelegenheid kwijt.”

De Friese bouw kenmerkt zich van oudsher doordat hij het hele land doortrekt: het westen en het midden van het land kennen weinig geheimen voor de bouwvakkers uit de provincie.

Cornel: „Op het moment dat het werk daar afneemt, val je als Friese aannemer als eerste af. Daardoor zijn hier harde klappen gevallen. Veel werknemers zijn zzp'er geworden. Ik heb er wel moeite mee dat het UWV werkloze bouwvakkers pusht om zelfstandig te werken met behoud van uitkering, die dan vaak ook nog wordt verlengd. Ik gun de mensen hun boterham, maar het is natuurlijk wel oneerlijke concurrentie

verloren als in de bouw

genheid en vestigingen.

In Friesland gingen vooral banen verloren (27 procent) bij de aannemers- en klusbedrijven. In de grond-, water- en wegebouw nam de werkgelegenheid af met bijna 20 procent. Voor architecten en ingenieurs bleef de werkgelegenheid er redelijk constant.

Drenthe zag vooral in de water- en wegebouw werk verloren gaan (-36 procent). In 2011 is er voor dit onderdeel van de bouwsector in Nederland een tijdelijke opleving van de werkgelegenheid geweest, mogelijk door de crisis- en herstelwet. Die maakte een versnelde uitvoering van allerlei werkzaamheden moge-

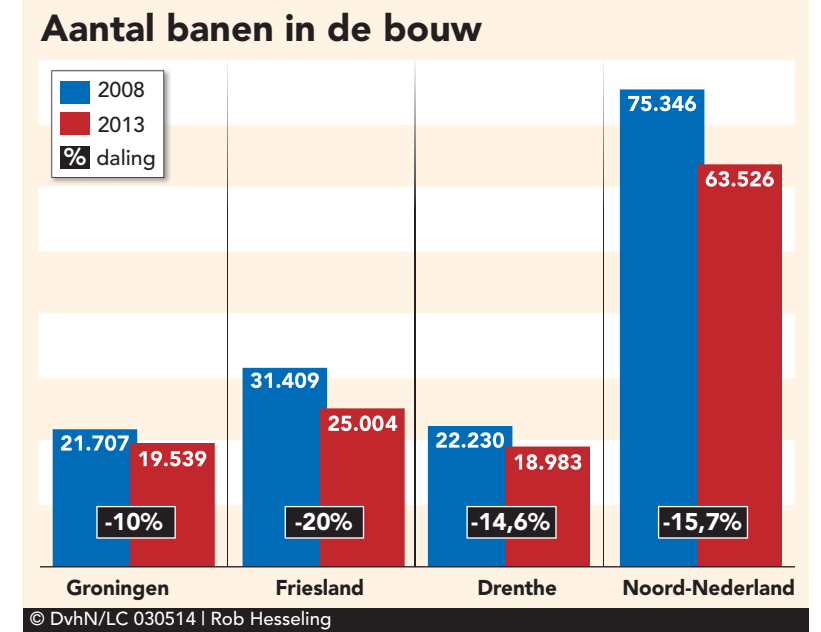
lijk. In Groningen bleef de grond-, water- en wegebouw gelijk. Daar vielen de grootste klappen in de installatiebranche (-24 procent).

Overal doet zich de trend voor dat met het verlies aan werkgelegenheid het aantal zzp'ers en kleine bedrijven toeneemt. De werkgelegenheid bij zzp'ers nam in de periode 2008-2013 toe van 14 naar 20 procent. De verklaring: veel bouwvakkers die hun baan verloren, probeerden zelfstandig te werken of richtten een klein bedrijf op. Het is echter zeer de vraag of ze allemaal genoeg werk hebben om van te leven. De sector telt overigens maar heel weinig grote bedrijven. De meeste hebben niet

meer dan een stuk of drie werknemers.

De bouw is nog altijd een pijler onder de Nederlandse economie, maar die heeft sinds de jaren zeventig wel aan belang ingeleverd. Het aandeel van de bouw in de totale werkgelegenheid is in die periode verkleind van 11 naar 5 procent en de bijdrage aan het bruto nationaal product van 9 naar 5 procent. In de onderzochte periode kwam van het totale verlies aan banen een kwart voor rekening van de bouw.

Jelmer Pijlman is adviseur bij het bureau E & E advies in de stad Groningen.

North Refinery ontslaat zeventien medewerkers

FARMSUM Olieafvalverwerker North Refinery in Farmsum vraagt ontslag aan voor zeventien medewerkers. Het bedrijf zit in zwaar weer en ziet zich genoodzaakt te reorganiseren. Volgens

de directie is de economische crisis een oorzaak, naast 'marktgerelateerde omstandigheden'.

North Refinery verwerkt jaarlijks 200.000 ton oliehoudende afvalstoffen.

KIJK

Giraal of chartaal, geld is kwestie van vertrouwen

Gerrit Gorter

Geld gebruiken we elke dag, maar het is een verschijnsel dat niet altijd goed begrepen wordt. We kennen het in twee gedaanten: chartaal en giraal. Chartaal geld gebruiken we in de vorm van bankbiljetten en munten. Giraal geld is een saldo ergens op de server van een bank, waarover we via bijvoorbeeld overschrijving of pinnen kunnen beschikken.

Afgelopen week berichtte de krant over iemand die zijn ziektekostenpremie alleen chartaal wilde voldoen. Giraal geld is in zijn ogen geld waar niets tegenover staat en is eigenlijk vals geld. Daarom betaalt hij in principe alleen cash.

Het was wel een grappig bericht, maar de veronderstelde tegenstelling tussen chartaal en giraal geld klopt niet. Lang geleden, toen er nog munten van goud en zilver in omloop waren, kon je nog zeggen dat de munten ten minste de waarde van het edelmetaal hadden. Dat is al lang niet meer zo. De reserves van de centrale banken, in ons land de Nederlandsche Bank, bedragen slecht een fractie van het in omloop zijnde geld, waarbij het er niet toe doet of het chartaal of giraal is.

Wat overblijft als 'dekking', is het vertrouwen in ons geldstel-

sel. Een briefje van 10 euro is 10 euro waard omdat we vinden dat zo'n stukje papier 10 euro waard is. En ook giraal geld is uitsluitend een kwestie van vertrouwen. Zo vertrouwen we erop dat we altijd over het saldo op onze betaalrekening kunnen beschikken. Zo gezien is er geen verschil tussen chartaal en giraal geld. Maar giraal geld wordt toch 'uit het niets' gecreëerd? Dat is inderdaad vaak het geval. Als je geld leent bij een bank, schrijft de bank het bedrag eenvoudig bij op je rekening. Het komt 'nergens' vandaan. En als je je lening aflost, verdwijnt het weer. Dat klinkt geheimzinnig, maar zo lang we het vertrouwen in onze bank houden, is het geen probleem.

Met chartaal geld ligt dat inderdaad anders. Het komt in omloop als giraal geld wordt omgezet in chartale vorm, bijvoorbeeld als u een bedrag uit de geldautomaat haalt. Maar of het nu gaat om het scheppen van giraal geld of het in omloop komen van bankbiljetten, in geen van beide gevallen staat er iets 'tegenover'.

Wel is het zo dat banken als een soort buffer een zeker saldo moeten aanhouden bij de centrale bank. Maar dat saldo is op zijn beurt ook weer een digitaal bedrag ergens in een computer. We doen er maar beter aan al die saldi te vertrouwen in ons geldstel-

▲ Marten Cornel: „Er is een grens aan wat een mens emotioneel kan incasseren.” Foto Simon Bleeker

te voor de overige aannemers.”

Cornel ervoer de malaise niet alleen in eigen bedrijf. Cornel groeiert al jaren in bestuurlijke functies in branche- en ondernemersorganisaties. Hij was lang voorzitter van de Friese afdeling van Bouwend Nederland en dient die organisatie nu als landelijk penningmeester. „De afgelopen jaren heb ik het drie, vier keer meegemaakt dat mede-bestuursleden failliet gingen. Zij waren als vrienden van me. Ze hebben bij mij thuis aan de keukentafel hun verdrietige verhaal gedaan. Dat raakt je. Er is een grens aan wat een mens emotioneel kan incasseren.”

Hij verwacht voor zijn bedrijf geen groei meer. „Misschien dat ik nog een of twee leerlingen aanneem. Ik voorzie in sommige gebieden in Friesland nog wel wat nieuwbouw, maar echt heel veel werk komt er niet meer. Wel in Noord-Groningen. Door al het geld dat daaraan gaat voor het herstel van de aardbevingsschade, ontstaat daar heel veel werkgelegenheid. Het blijft spannend. De werknemers weten dat ik ook offers heb gebracht. De sfeer in het bedrijf is ondanks alles heel goed. We maken veel grappen. Als iedereen 's ochtends op pad gaat, heb ik soms buikpijn. Van het lachen.”

Daling van het aantal banen per sector

